

Ks. dr hab. Piotr Stanisław, prof. KUL
Kierownik Katedry Prawa Wyznaniowego
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL

Laudacja

z okazji uroczystości odnowienia doktoratu ks. prof. Henryka Misztala

Niemal dokładnie pięćdziesiąt lat temu, w dniu 8 czerwca 1968 r., na Wydziale Prawa Kanonicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, przeprowadzono obronę rozprawy doktorskiej ks. Henryka Misztala. Rozprawa została napisana pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Aleksego Petraniego i nosiła tytuł *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim. Studium historyczno-prawne*. Dzisiejsza uroczystość odnowienia tego doktoratu – zgodnie z utrwalonym zwyczajem akademickim – jest wyrazem przekonania, że Autor tej rozprawy należy do grona najwybitniejszych wychowanków, a jednocześnie najbardziej cenionych profesorów naszego Uniwersytetu. Zadanie przedstawienia racji stojących u podstaw tego przekonania jest zadaniem nie tylko zaszczytnym, ale i wymagającym. Samo skoncentrowanie się na aspekcie ilościowym dorobku Księdza Profesora i na prezentacji jego formalnie uznanych osiągnięć nie pozwala bowiem na uchwycenie najgłębszych źródeł autorytetu, którym się On cieszy. Od tego rodzaju prezentacji nie sposób oczywiście

przy tej okazji się uchylić. Jest to zresztą łatwiejsza część stojącego przede mną zadania. Liczba i objętość prac, które wyszły spod Jego pióra, podobnie zresztą jak odnosząca się do nich liczba cytowań czy suma punktów stosowanych współcześnie do mierzenia wielkości naukowych osiągnięć, jest wręcz onieśmielająca. Naukowy dorobek Księdza Profesora Misztala obejmuje w sumie około 500 pozycji, w tym 42 publikacje książkowe, 170 artykułów naukowych, ponad 50 recenzji, 20 haseł encyklopedycznych, blisko 30 biogramów, ponad 30 przekładów oraz wiele innych publikacji. Wyniki swoich badań wielokrotnie prezentował On na konferencjach naukowych, w kraju i za granicą. Jednak na pierwszy plan należałoby wysunąć sprawy istotniejsze, to jest – wyrażające się również w tych publikacjach – oddanie Panu Bogu i Uniwersytetowi, który służyć Bogu i Ojczyźnie ma w swoim zawołaniu. Nie mam żadnej wątpliwości, że dzięki swej twórczości i postawie należy Ksiądz Profesor do nielicznej grupy osób, które w najpoważniejszym stopniu zdecydowały o chlubnej przeszłości naszego Uniwersytetu, wyznaczając kierunek właściwego jego rozwoju w kolejnych latach.

I

Dzisiejszy Jubilat urodził się 10 kwietnia 1936 r. we wsi Skubicha k. Lublina, jako syn Jana i Marianny z domu Anasiewicz. Na poziomie podstawowym uczył się w szkole powszechnej w Motyczu. Dalszą edukację pobierał w Lublinie, gdzie kształcił się w Gimnazjum, a następnie Liceum Biskupim, przemianowanym na Niższe Seminarium Duchowne. Po zdaniu matury w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Arciszowej w Lublinie, w latach 1954-1960 studiował na Wydziale Teologii KUL (Kurs A – Seminarium Duchowne). W dniu 18 kwietnia 1960 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk ks. bpa Piotra Kałwy, a przez kolejny rok pracował jako wikariusz w parafii pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny w Tomaszowie Lubelskim.

W 1961 r. ks. Henryk Misztal podjął studia specjalistyczne na Wydziale Prawa Kanonicznego KUL. Nie zaprzestał jednak aktywności duszpasterskiej, ucząc religii młodzież Liceum Chemicznego przy kościele powiżytkowskim w Lublinie i angażując się w życie parafii Motycz. Magisterium i licencjat uzyskał w 1964 r., a w 1968 r. nadano mu stopień naukowy doktora prawa kanonicznego na podstawie wzmiankowanej wyżej rozprawy pt. *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim. Studium historyczno-prawne*.

Pracę w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ks. dr Misztal rozpoczął w roku akademickim 1969/1970. Zatrudniony został jako asystent przy Międzywydziałowym Zakładzie Ustroju i Prawa PRL, którym kierował prof. Wit Klonowiecki. W 1970 r. awansował na stanowisko adiunkta. W związku ze śmiercią prof. Klonowieckiego w 1971 r., Międzywydziałowy Zakład Ustroju i Prawa PRL został jednak zlikwidowany, a jego pracownicy zostali zwolnieni z pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Na szczęście wkrótce potem, dzięki osobistej interwencji ks. bpa Piotra Kałwy, ks. dr Misztal został ponownie zatrudniony – tym razem jako starszy wykładowca przy nowoutworzonej Katedrze Prawa Wyznaniowego. Dzięki otwartości prof. Hanny Waśkiewicz, kierującej pracami Katedry Praw Człowieka na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej, prowadził wówczas na tym wydziale wykłady z różnych dziedzin prawa polskiego (prawo pracy i ubezpieczeń społecznych, prawo rodzinne i opiekuńcze, prawo i postępowanie administracyjne oraz prawo cywilne).

Dnia 26 kwietnia 1979 r. dzisiejszy Jubilat odbył kolokwium habilitacyjne. Podstawę przewodu habilitacyjnego stanowiła rozprawa pt. *„Causae historicae” w postępowaniu beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym*. Uchwała Rady Wydziału o nadaniu stopnia doktora habilitowanego, zgodnie z obowiązującą wówczas procedurą, została w tym samym roku zatwierdzona najpierw przez Senat Akademicki, a następnie przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Dzięki temu nowo kreowany doktor habilitowany uzyskał stanowisko

docenta w Katedrze Prawa Wyznaniowego, a w 1980 r. został ustanowiony jej kierownikiem. Związał się z tą jednostką na kolejne dziesięciolecie, w sposób decydujący przyczyniając się do jej rozwoju.

W ciągu kilku kolejnych lat ks. doc. dr hab. Henryk Misztal wykładał na Wydziale Prawa Kanonicznego nie tylko prawo wyznaniowe – za którego dydaktykę w pełni odpowiadał do niedawna – ale również prawo rodzinne i opiekuńcze, proces kanoniczny oraz czasy i miejsca święte. Angażował się ponadto w dydaktykę prowadzoną na Wydziale Teologii (Kurs A – Seminarium Duchowne, Sekcja Katechetyki).

W 1984 r. dzisiejszy Jubilat przejął odpowiedzialność za drugą wydziałową jednostkę organizacyjną, to jest za utworzoną wówczas Katedrę Prawa Kanonicznego, której został kuratorem. Od tego czasu prowadził również coraz liczniejsze zajęcia z prawa i postępowania beatyfikacyjnego (kanonicznego). Dzięki Jego wieloletniemu zaangażowaniu, lubelska Katedra Prawa Kanonicznego stała się wiodącym ośrodkiem nauki prawa kanonicznego w Polsce, zyskując uznanie również poza granicami naszego kraju.

W 1986 r. ks. doc. Misztal uzyskał awans na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Natomiast po sześciu kolejnych latach, w 1992 r., został profesorem zwyczajnym.

Dynamicznemu rozwojowi naukowemu Księdza Profesora towarzyszyło coraz poważniejsze zaangażowanie w działalność Wydziału. W 1983 r. został wybrany prodziekanem, a w 1987 r. – dziekanem Wydziału Prawa Kanonicznego (funkcję tę pełnił do 1989 r.). Trzeba podkreślić, że był to czas intensywnego rozwoju Wydziału, który – ze względu na znaczący rozrost funkcjonującej w jego ramach Sekcji Prawa – od 1989 r. przyjął nazwę Wydziału Prawa Kanonicznego i Świeckiego. Ksiądz Profesor był również przewodniczącym Senackiej Komisji Dyscyplinarnej ds. Studenckich oraz wieloletnim członkiem szeregu innych komisji senackich.

Dzisiejszy Jubilat wykładał również poza granicami naszego kraju. W latach 1998-2002 (razem z ks. Arturem Mezglewskim) prowadził

zajęcia z prawa wyznaniowego w ramach studium zorganizowanego przez KUL w Spiskiej Kapitule (Słowacja) i Ołomuńcu (Republika Czeska), a w latach 2003-2005 (wraz z ks. Arturem Mezglewskim i ks. Piotrem Staniszem) wykładał prawo wyznaniowe i konkordatowe na Wydziale Teologii Uniwersytetu Witolda Wielkiego w Kownie. Dwukrotnie (w 1986 r. i 1988 r.) był stypendystą Katolickiego Uniwersytetu Najświętszego Serca w Mediolanie.

Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu Jana Pawła II poświęcił Ksiądz Profesor wszystkie lata swojej naukowej aktywności. Do 2011 r. był z tą uczelnią związany stosunkiem pracy, oddając jej całość swojego zawodowego zaangażowania. Pomimo pojawiających się propozycji i potencjalnych profitów, również po 2011 r. wolał prowadzić zajęcia na KUL jako wolontariusz, niż związać się z inną uczelnią. Istotnie wzbogacał wówczas ofertę dydaktyczną Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji o wykłady fakultatywne wygłaszane w języku włoskim na szczegółowe tematy z zakresu prawa kanonizacyjnego.

II

Pierwszym z dwóch głównych obszarów naukowej aktywności Księdza Profesora jest prawo kanonizacyjne. W centrum Jego zainteresowań naukowych stanęła najpierw problematyka tzw. spraw historycznych. Zwieńczeniem pierwszego etapu wysiłków badawczych była rozprawa habilitacyjna pt. „*Causae historicae*” w *postępowaniu beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym*¹. Stanowiła ona efekt żmudnych kwerend, które zostały przeprowadzone w archiwach Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, Roty Rzymskiej oraz w tajnym Archiwum Watykańskim. Analiza akt poszczególnych spraw historycznych pozwoliła Autorowi nie tylko na przedstawienie genezy i rozwoju

1 Lublin 1981.

postępowania w sprawach historycznych, poczynając od form pierwotnych, aż po czasy współczesne, ale i na sformułowanie ważnych wniosków dotyczących między innymi relacji między sprawami dawnymi i sprawami wypadku wyjątego czy pewności moralnej wymaganej w sprawach historycznych. Dzięki temu rozprawa habilitacyjna dzisiejszego Jubilatę zasłużyła na miano „pracy pionierskiej”², której wydanie spotkało się z bardzo przychylnym przyjęciem doktryny prawa kanonicznego. Świadczy o tym wymownie nie tylko opinia, która została sformułowana w przewodzie habilitacyjnym przez o. prof. J. Barę³, ale i opublikowane recenzje omawianego opracowania⁴.

O naukowej odwadze i rzetelności dzisiejszego Jubilatę świadczy również wybór kolejnego tematu szczegółowych badań nad instytucjami prawa kanonizacyjnego. Po sprawach historycznych zwrócił On swoją uwagę na rolę biegłych w procesach kanonizacyjnych. Był to wówczas temat, któremu w literaturze naukowej poświęcano bardzo niewiele uwagi. Nie przeszkodziło to jednak Księdzu Profesorowi w przygotowaniu monograficznego opracowania, w którym – podobnie jak w swym poprzednim dziele – wyprowadził wnioski z gruntownej analizy materiałów źródłowych, obrazujących praktykę Kongregacji, odnosząc się również do najnowszego ustawodawstwa św. Jana Pawła II⁵.

W kolejnych latach Ksiądz Profesor rozszerzył swoje badania na całość postępowania kanonizacyjnego, koncentrując się zwłaszcza na gruntownej reformie przeprowadzonej przez św. Jana Pawła II zgodnie z Konstytucją apostołską *Divinus perfectionis Magister*. Trzeba podkreślić, że dzisiejszy Jubilat był pierwszym komentatorem nowego

2 Zob. A. Dębiński, *Wkład Księdza Profesora Henryka Misztala do nauki prawa*, w: *Divina et humana. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, red. A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław, Lublin 2001, s. 46-47.

3 Została ona – po modyfikacjach – ogłoszona drukiem. Zob. „Prawo Kanoniczne” 26/1983/, nr 1-2, s. 317-324.

4 Do autorów tych recenzji należeli: Z. Grocholewski („Apollinaris” 60/1987/, s. 764-765), H. Fros („Analecta Bollandiana” 102/1984/, s. 232-234) i W. Góralski („Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 30/1983/, z. 5, s. 171-173).

5 Zob. *Biegli w postępowaniu kanonizacyjnym*, Lublin 1985.

prawa kanonizacyjnego, a dzięki kontynuowaniu badań poświęconych tej problematyce przez kilka kolejnych dziesięcioleci, wypracował sobie pozycję niekwestionowanego autorytetu z tego zakresu. Już w roku ogłoszenia nowych przepisów ks. prof. Misztal opublikował pracę pt. *Drogi rozwoju postępowania kanonizacyjnego*⁶. W dwa lata później, we współpracy z o. prof. Joachimem Barem, opracował obszerniejszy komentarz do przepisów odnoszących się do postępowania kanonizacyjnego, będąc autorem części poświęconej jego historii oraz normom postępowania w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych⁷. Kolejnym owocem wysiłków badawczych odnoszących się do Konstytucji apostołskiej *Divinus perfectionis Magister*, uwzględniającym *Postulatorum Vademecum* z 1984 r. oraz najnowszą praktykę Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, był gruntowny, autorski komentarz jej przepisów, który ukazał w 1987 r. jako tom VI lubelskiego *Komentarza do Kodeksu Prawa Kanonicznego*⁸. Natomiast kontynuacja badań dotyczących tej problematyki w kolejnych latach pozwoliła Księdzu Profesorowi na opublikowanie opracowania monograficznego pt. *Prawo kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II. Instytucje kanonizacyjnego prawa materialnego, zarys historii procedury kanonizacyjnej, postępowanie w diecezji i Kongregacji, wzory pism i formularzy*⁹. W pracy tej – na co w słowie wstępnym uwagę zwrócił ks. abp Edward Nowak, ówczesny Sekretarz Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych – przedstawiono „nie tylko elementy obowiązującej procedury”, ale również „instytucje prawa materialnego [i] historię procesu”, dołączając ponadto „potrzebne formularze i wzory prowadzenia sesji postępowania diecezjalnego”¹⁰. Nie może więc dziwić, że książka spotkała się z bardzo pozytywnym przyjęciem. W jej opublikowanych

6 Częstochowa 1983.

7 *Postępowanie kanonizacyjne*, Warszawa 1985.

8 *Komentarz do Konstytucji apostołskiej „Divinus perfectionis Magister”*. Prawo kanonizacyjne, Lublin 1987.

9 Lublin – Sandomierz 1997.

10 E. Nowak, *Słowo wstępne*, s. 14.

recenzjach podkreślano sporą przydatność praktyczną, jasność wywo-
du i bardzo dobry styl, a nadto dużą erudycję Autora¹¹. O znaczeniu
tego opracowania świadczy również fakt, że po kilku latach ukazała
się ona w tłumaczeniu na język czeski¹².

Ze względu na wydanie przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych
nowych dokumentów oraz spore zainteresowanie przedstawicieli nauki
i postulatorów, w 2003 r. Ksiądz Profesor opublikował drugie wydanie
omawianego dzieła w języku polskim¹³. Natomiast zwieńczeniem dążeń
do całościowego omówienia postępowania kanonizacyjnego jest monu-
mentalna praca pt. *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, wyda-
na w Watykanie w 2005 r., jako 8 tom serii pt. *Sussidi per lo Studio delle
Cause dei Santi*. Co szczególnie istotne, opracowanie to było rekomen-
dowane przez Kongregację Spraw Kanonizacyjnych jako ważna pomoc
w prowadzeniu spraw kanonizacyjnych. Jej walory podkreślił we wstępie
J. L. Gutiérrez zwracając uwagę na fakt, że Autor potrafił umiejętnie po-
łączyć wątki teoretyczne i historyczne z praktycznymi wskazówkami,
dotyczącymi prowadzenia postępowania kanonizacyjnego¹⁴.

Również w kolejnych latach potrafił Ksiądz Profesor twórczo odpo-
wiedzieć na pytania i potrzeby powstające w związku z publikacją przez
Stolicę Apostolską nowych dokumentów odnoszących się do postępo-
wania kanonizacyjnego. Niecały rok po ogłoszeniu przez Kongregację
Spraw Kanonizacyjnych instrukcji „*Sanctorum Mater*” o *prowadzeniu
dochodzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyj-
nych*, spod pióra dzisiejszego Jubilata wyszedł jej obszerny komentarz¹⁵.

11 Zob. recenzje autorstwa Z. Grocholewskiego („*Apollinaris*” 71/1998/, s. 406), W. Góralskie-
go („*Prawo Kanoniczne*” 1997, nr 3-4, s. 270-274) i W. Bara („*W Nurcie Franciszkańskim*”
6/1997/, s. 208-210).

12 *Kanonizační právo podle zákonodárství Jana Pavla II, instituce máterialního kanonizačního
práva, nástin dejin kanonizační procedury, postup v diecézi a v kongregaci, vzory písemnosti
a formuláře*, Olomouc 2002.

13 *Prawo kanonizacyjne. Instytucje prawa materialnego, zarys historii, procedura*, Lublin 2003.

14 J. L. Gutiérrez, *Presentazione*, s. 6.

15 „*Sanctorum Mater*”. *Instrukcja Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych o prowadzeniu docho-
dzenia diecezjalnego lub eparchialnego w sprawach kanonizacyjnych. Komentarz*, Lublin
2008 (drugie wydanie: Lublin 2011).

Natomiast wydanie przez tę dykasterię kolejnych aktów (a więc przede wszystkim *Norm dotyczących finansowania spraw kanonizacyjnych* oraz *Regulaminu Konsulty Medycznej* z 2016 r.), a także ogłoszenie przez Papieża Franciszka Motu Proprio *Maiorem hac dilectionem* z 2017 r. zaowocowało kolejnym opracowaniem – przygotowanym we współpracy z Lidią Fiejdasz-Buczek – pt. *Postępowanie kanonizacyjne w diecezji lub eparchii*¹⁶. Kontynuując praktykę stosowaną przy opracowywaniu wcześniejszych publikacji i docenianą zarówno przez naukowców, jak i przez postulatorów, rozważania teoretyczne połączono tu z praktycznymi wskazówkami oraz autorskim tłumaczeniem oficjalnych dokumentów użytecznych w prowadzeniu spraw kanonizacyjnych.

Publikacji wskazanych opracowań monograficznych towarzyszyło systematyczne ogłaszanie wyników badań cząstkowych, którymi obejmował Ksiądz Profesor kolejne kwestie szczegółowe. Tego typu publikacje dosłownie trudno zliczyć¹⁷. Warto natomiast podkreślić, że w wyborze podejmowanych tematów dzisiejszy Jubilat konsekwentnie prezentował postawę odważnego i odpowiedzialnego naukowca, który nie pomija zagadnień trudnych, chociaż ich analiza wymaga szczególnie wiele wysiłku. Dowodami takiej postawy są chociażby opublikowane niedawno artykuły na temat instytucji *ne pereant probationes*¹⁸ oraz *ad futuram rei memoriam*¹⁹.

Przy omawianiu naukowej aktywności Księdz Profesora w zakresie prawa kanonizacyjnego nie można pominąć publikacji dotyczących powszechnego powołania do świętości, zwłaszcza że ich uwzględnienie ułatwia zrozumienie najgłębszych motywacji Jego pracy badawczej. Prace dzisiejszego Jubilata nie tylko generalnie wskazują na

16 Lublin 2017.

17 Zob. L. Fiejdasz, *In negotio tantae gravitas. Sylwetka naukowa Księdz Profesora Henryka Misztala*, w: Henryk Misztal, *Duc in altum. Sprawy kanonizacyjne, wybór pism*, red. L. Fiejdasz, Lublin 2009, s. 24-28.

18 *Ne pereant probationes*, „Studia Prawnicze KUL” 2009, nr 1(37).

19 *Postępowanie w diecezji lub eparchii według Instrukcji Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych z dnia 17 maja 2007 r.*, w: O „Sanctorum Mater”, red. W. Bar, L. Fiejdasz, Lublin 2008.

piękno świętości, ale i pozwalają na dostrzeżenie różnorodności dróg jej osiągnięcia. Omawianym kwestiom poświęconych zostało kilkadziesiąt publikacji Księdza Profesora, w tym przede wszystkim książki pt. *Świeccy święci i błogostawieni*²⁰, *Anna Jenke (1921-1976)*²¹ oraz *Geniusz kobiety. Aspekt etyczno-społeczny*²².

III

Począwszy od lat 90-tych XX w., równocześnie z badaniami odnoszącymi się do prawa kanonizacyjnego, Ksiądz Profesor prowadził analizy dotyczące gwarancji wolności religijnej oraz statusu kościołów i innych związków wyznaniowych w prawie polskim. Ważnym nurtem jego badań stało się najpierw ustawodawstwo wyznaniowe z 17 maja 1989 r., którego był jednym z pierwszych komentatorów²³. Będąc świadomy wyraźnego wówczas deficytu obiektywnych, kompleksowych prac z tego zakresu, szybko podjął również zadanie całościowego opracowania prawa wyznaniowego obowiązującego w naszym kraju w przeszłości i współcześnie. Po przemianach ustrojowych, jakie dokonały się w Polsce pod koniec lat 80-tych XX wieku, szereg zagadnień wymagało bowiem nowego ujęcia, oderwanego od schematów skażonych prymatem polityki nad prawem. Pierwsze miejsce zajmowały wśród nich stosunki istniejące między Państwem a Kościołem w okresie tzw. Polski Ludowej, przy ocenie których za

20 Lublin – Sandomierz 2002 (pierwsze wydanie: Lublin 1992).

21 [Współautor: B. Lipian], Lublin 1994.

22 Częstochowa 2005 (pierwsze wydanie: Sandomierz 1996).

23 Zob. *Kościelne pojęcie wolności religijnej a ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z 1989 r.*, „Kościół i Prawo” 1993, t. 11, s. 103-122; *Ustawowe gwarancje wolności religijnej w Polsce od 1989 roku*, „Chrześcijanin w Świecie”, 1993, nr 3(194), s. 56-73; *Wolność religijna w prawie polskim od 1989 r.* (cz. I i II), „Zamojski Informator Diecezjalny” 1994, nr 1, s. 47-54 oraz 1994, nr 2, s. 120-140, a także – opublikowane po latach: *Ustawy majowe – o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz o stosunku państwa do Kościoła Katolickiego w Polsce – z perspektywy 20 lat*, [w:] *Podstawy regulacji stosunków Państwo – Kościół w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Włoskiej. I fondamenti della regolazione delle relazioni Stato – Chiesa nella Repubblica di Polonia e nella Repubblica Italiana*, red. P. Czarnek, D. Dudek, P. Stanisław.

punkt odniesienia należało przyjąć wolności i prawa należne każdemu człowiekowi w związku z jego przyrodzoną godnością. Realizując to zadanie Ksiądz Profesor akcentował potrzebę zagwarantowania każdemu człowiekowi wolności wyboru i uzewnętrzniania religii, zgodnie ze standardami obowiązującymi w całym demokratycznym świecie i nauczaniem Soboru Watykańskiego II. Efektem prowadzonych w tym zakresie badań była publikacja pt. *Polskie prawo wyznaniowe. Zagadnienia wstępne. Rys historyczny*, zaplanowana jako pierwszy tom obszerniejszego opracowania²⁴. Dzięki umiejętnemu połączeniu przez Autora analiz teoretycznych z prezentacją faktów, słusznie została ona uznana za pracę „o ogromnej wartości poznawczej, poważnie przyczyniając[ą] się do postępu wiedzy o dziejach stosunków państwo-Kościół w ogóle i w Polsce współczesnej”²⁵.

Kontynuację omówionej publikacji stanowiło całościowe opracowanie współcześnie obowiązującego w Polsce prawa wyznaniowego, uwzględniające unormowania Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r. oraz postanowienia Konkordatu, zawartego przez Rzeczpospolitą Polską i Stolicę Apostolską w dniu 28 lipca 1993 r. (który ratyfikowano 23 lutego 1998 r.). Opracowanie poświęcone tej problematyce zostało zatytułowane *Prawo wyznaniowe III Rzeczypospolitej* i uwzględniało stan prawny na dzień 15 listopada 1998 r.²⁶ Ks. prof. Misztal był nie tylko jego redaktorem, ale i autorem sporej części tekstu. Przy tworzeniu tego opracowania udało się Księdzu Profesorowi skupić nie tylko osoby ściśle związane z lubelską Katedrą Prawa Wyznaniowego, ale i uznanych autorów spoza tego środowiska.

24 Praca została wydana w Lublinie w 1996 r.

25 B. Górowska, Ks. Henryk Misztal: *Polskie prawo wyznaniowe. Zagadnienia wstępne. Rys historyczny, tom 1, Lublin 1996, Wyd. KUL, ss. 374*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 1. Podobnie A. Mezglewski, *Polskie prawo wyznaniowe, cz. I: Zagadnienia wstępne. Rys historyczny, Lublin 1996*, „Roczniki Nauk Prawnych”, 1997, t. 7, s. 250-252.

26 Lublin – Sandomierz 1999. Recenzje tej pracy opublikowali: D. Pietrusiński („Wiadomości Archidiecezji Lubelskiej – Memoranda, dicta et facta”, 1999, nr 2, s. 433-444) oraz B. Górowska („Państwo i Prawo” 1999, z. 11, s. 88-89).

Wkrótce potem, w oparciu o dwie omówione wyżej publikacje, powstało opracowanie pt. *Prawo wyznaniowe*²⁷. Również tym razem pracę redakcyjną wykonał ks. prof. Misztal, spod którego pióra wyszła ponadto większość rozdziałów. Przy przygotowaniu nowej publikacji nie ograniczono się do połączenia wydanych wcześniej tekstów. Przyjęto nową strukturę opracowania, w sposób bardziej syntetyczny ujęto zagadnienia o charakterze historycznym, zaktualizowano fragmenty dotyczące prawa obowiązującego współcześnie oraz dodano teksty kompletujące całościową wiedzę na temat polskiego prawa wyznaniowego. W wydawniczej recenzji tego opracowania Wojciech Łączkowski zwrócił uwagę, że ma ono nie tylko „wartościowe cechy prawniczej pracy naukowej”, ale nadto uwzględnia aksjologiczny wymiar poruszanych problemów. Z kolei Mirosław Granat podkreślił, że publikacja „wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniu, jakie na rynku wydawniczym istnieje na książki i publikacje, które pokazują problematykę stosunków wyznaniowych szerzej pojętych, zaprezentowaną m.in. na gruncie doktryny Kościoła oraz katolickich postulatów ustrojowych i prawnych, nie zaś tylko na gruncie ciasnej doktryny pozytywizmu prawniczego”. Po trzech latach omawiane opracowanie doczekało się drugiego wydania. Dokonano w nim kilku zmian strukturalnych oraz zaktualizowano treść zgodnie ze stanem prawnym na dzień 1 lipca 2003 r.²⁸

Po kilku kolejnych latach, ze względu na zmiany zachodzące w polskim prawie wyznaniowym, Ksiądz Profesor podjął wraz ze współpracownikami decyzję o przygotowaniu zupełnie nowego podręcznika akademickiego. Przy jego opracowywaniu kierowano się nowymi potrzebami dydaktycznymi, które wynikały z przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej oraz zmian dokonanych w prawie

27 Lublin 2000.

28 *Prawo wyznaniowe*, red. H. Misztal, P. Stanisz, Lublin 2003.

polskim²⁹. Kolejne (zmienione i zaktualizowane) wydania tego opracowania ukazywały się w 2008 i 2011 r.

Oprócz podejmowania prac skierowanych na przygotowanie kolejnych całościowych ujęć polskiego prawa wyznaniowego ówczesny kierownik Katedry Prawa Wyznaniowego prowadził badania mające na celu wyjaśnienie szczegółowych problemów zauważalnych na gruncie obowiązujących wówczas przepisów. Do najważniejszych nurtów badawczych należała realizacja wolności religijnej w ramach rodziny, sytuacja prawna i zadania uniwersytetów katolickich, zagadnienia związane z funkcjonowaniem archiwów kościelnych, problematyka kościelnych osób prawnych oraz wybrane aspekty prawa wyznaniowego PRL. Natomiast w ostatnim okresie przedmiotem jego zainteresowań badawczych stały się przede wszystkim prześladowania chrześcijan we współczesnym świecie³⁰.

IV

Stałym rysem charakteryzującym postawę naukową Księdza Profesora była umiejętność zarażania młodych ludzi Jego pasjami naukowymi. Był promotorem zaangażowanym i cierpliwym, umiejącym mobilizować do pracy. Stawiał wysokie wymagania, pozostawiając jednocześnie wychowankom wolność posiadania własnych poglądów. Dzięki temu wielu z nich nie zatrzymało się na poziomie doktoratu, kontynuując własną pracę naukową. Do dnia dzisiejszego samodzielną naukową osiągnęło siedmioro doktorów Księdza Profesora. Nie brakuje ich w Radzie Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego

29 A. Mezglewski, H. Misztal, P. Stanisławski, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006. Opracowanie zostało zrecenzowane m.in. przez Z. Zarzyckiego („Państwo i Społeczeństwo” 2005, nr 4, s. 193-199).

30 Zob. *Geografia prześladowań chrześcijan w krajach islamskich*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2014, t. 17, s. 91-110; *Prześladowanie chrześcijan w krajach islamskich*, [w:] *Aktualne problemy wolności myśli, sumienia i religii*, red. P. Stanisławski, A. Abramowicz, M. Czelný, M. Ordon, M. Zawiślak, Lublin 2015, s. 213-227.

i Administracji KUL, co samo w sobie jest znakiem Jego wkładu w rozwój Uniwersytetu.

W prowadzonych przez dzisiejszego Jubilata przez ponad ćwierć wieku seminariach magisterskich i doktoranckich uczestniczyło w sumie kilkaset osób. Wypromował 32 doktorów nauk prawnych w zakresie prawa lub prawa kanonicznego (starając się o równe dzielenie swych sił na promowanie prac z zakresu prawa kanonizacyjnego i prawa wyznaniowego). Pod jego kierunkiem napisano ponad 170 prac magisterskich i licencjackich.

V

Ks. prof. Misztal pełnił odpowiedzialne funkcje w strukturach kościelnych. W macierzystej diecezji pełnił obowiązki notariusza w Kurii Biskupiej, wykonywał funkcję sędziego w Sądzie Biskupim, pracował jako archiwariusz, a następnie jako dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego Lubelskiego. Sprawował również funkcję wizytatora archiwów parafialnych oraz wizytatora biskupiego. Był wieloletnim członkiem Kolegium Konsultorów, Rady Ekonomicznej, Rady Kapłańskiej oraz Komisji do Spraw Personalnych. Czynnie uczestniczył w szeregu procesach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. Prowadził 7 procesów polskich kandydatów na ołtarze zakończonych beatyfikacją. Sprawował i nadal sprawuje nadzór naukowy w wielu innych procesach kanonizacyjnych w Polsce. Został obdarzony wysokimi godnościami kościelnymi. W 1981 r. został kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Lubelskiej, w 1992 r. ustanowiono go kanonikiem gremialnym Kapituły Metropolitalnej w Lublinie, natomiast w 1996 obdarzono go godnością kapelana honorowego Ojca Świętego Jana Pawła II.

VI

Znakiem uznania dla osiągnięć i postawy Księdza Profesora są wyróżnienia i odznaczenia, którymi został uhonorowany. W 2000 r. otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski „Polonia Restituta”, w 2006 r. odznaczono Go Medalem Komisji Edukacji Narodowej, natomiast w 2009 r. przyznany Mu został Złoty Medal za Długoletnią Służbę. Trzykrotnie otrzymywał nagrodę Rektora KUL (1981 – za pracę habilitacyjną; 2000 – „za oryginalne i twórcze osiągnięcia naukowe oraz kształcenie kadr naukowych”; 2005 – za wydanie pracy *Le cause di canonizzazione. Storia e procedura*, Libreria Editrice Vaticana 2005). W 2007 r. został uhonorowany Medalem za Zasługi dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Natomiast w 2017 r. otrzymał Medal 700-lecia Miasta Lublin.

Konkluzje

Upływ pięćdziesięciu lat od obrony rozprawy doktorskiej ks., prof. Misztala stanowi doskonałą okazję dla uczczenia Jego niezwykłych dokonań, zasług w kształceniu kadr naukowych, a także wyjątkowych zasług dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Słusznie wywołują one dzisiaj wśród członków naszej społeczności akademickiej poczucie szczerego podziwu i wdzięczności. Warto jednak zwrócić uwagę, że mówiąc o swej aktywności z perspektywy czasu określił ją Ksiądz Profesor jako „wielką przygodę z nauką inspirowaną wiarą”³¹. Dopiero uwzględnienie perspektywy wiary pozwala na pełne zrozumienie znaczenia ideałów, które wyznawał i wzorców, które wpajał. Obejmują one nie tylko pełne zaangażowania poszukiwanie Prawdy, ale też konsekwentną służbę na rzecz realizacji dobra

31 *Przemówienie wygłoszone podczas uroczystości wręczenia Księgi Jubileuszowej*, w: *Religioni et scientiae. Materiały V Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego* (Lublin, 25 kwietnia 2001 r.), red. P. Stanisław, Lublin 2001, s. 226.

człowieka i dobra wspólnego, klarownie odróżnianych od zła. W jubileuszowym roku stulecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II musimy uznać, że podążanie tym śladem stanowi dla nas jako członków społeczności akademickiej zaszczytne zobowiązanie. Tylko w ten sposób możemy się przyczynić do zapewnienia naszej Uczelni prestiżu i znaczenia również na przyszłość.